

Forfatter: Kidde, Harald

Titel: Udrag fra Jærnet

Citation: Kidde, Harald: "Jærnet", i Kidde, Harald: *Jærnet*, udg. af Knud Bjarne Gjesing ; Thomas Riis , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, isamarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1990, s. 386. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-kidde04ny-shoot-idm140608064215760/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Jærnet

dens mere dunkle og driftsprægede sider, så også de kan opnå en fyldestgørende tilfredsstillelse.

Som dannelsesroman adskiller *Helten* sig imidlertid fra den klassiske tradition derved, at Clemens Beks personlighedsudvikling forløber i et samfundsmæssigt tomrum. I den klassiske dannelsesroman sker formningen af personligheden gennem sammenstødet mellem driftens og lidenskabens begæringer og omverdenens forbud og krav. At blive sig selv er også at finde sin plads i verden. I *Helten* derimod har omverdenen ingen opdragende virkning, men kun en opløsende og nedslående. Først da omverdenen falder bort, kan Clemens Bek gennemgå den afsluttende personlighedsdannelse, der symboliseres ved tårnoprigningen og er forstået som en rent indre, psykisk proces. At blive sig selv er især at blive ensom. Herefter er Clemens Bek også, som det jo hedder, »død for verden«, og romanen har ikke stort at fortælle om sidste halvdel af hans liv. Indtil er Clemens Bek da nok »Helten«, men udadtil – i samlivet med sin omverden – er han »en Stakkel«. Som romanens sidste ord lyder: »Ja, hvad vilde Verden, hvad vüde vi alle blive, om ikke der gaves Stakler som han?«

Hvad der mislykkes for Steffan Choräus – symboliseret ved hans fald på tårntrappen – er da en sådan individuel og rent indre dannelse. Den, der støder ham ned ad trappen, er folgerigtigt Susanna, som netop billedgør livets udadvendte drift mod seksualitet og emæring. Hun er romanens seksualitetssymbol, og i bogens sidste del er hun midtpunktet i den Sankta Lucia-fest, der efter värmlandisk skik tænkes som en afglans af et himmelsk ædeorgie.

Blandt *Jærnets* fortolkere har adskillige bemærket, at Kidde med denne roman vendte tilbage til en skrivemåde, han ellers havde forladt tidligere i forfatterskabet. I virkeligheden søger Kidde med *Jærnet* helt tilbage til de forestillinger, der var bærende i den klassiske dannelsesroman. Hvorledes man end må forestille sig det samlede romanværks udgang, er *Jærnet* selv anlagt, så den kompositorisk stræber hen imod en opfyldelse af den klassiske dannelsesforestillings krav – at inder- og yderverden skal gennemtrænge hinanden. Synet på omverdenen er iske just lysere end i *Helten*. Det er en omverden præget af vold og undertrykkelse og begær – med de lemlastede og forkrøblede jernværksarbejdere som grundlaget for kulturens hus (»Morgongåfva»), hvor højt det end hvælver sig mod himlen. Man